

Summum bonum non est aliud aliud, nisi & non inceditur ipsius
Summum p bonu est fine Ethic, Viri & non inceditur ipsius
rei Essentiam.

D. O. M. A.

10

DISPUTATIO ETHICA

De

SUMMO BONO.

Dign. de Summo Bono... non dicitur nisi Deus. Quam
22. Male in Moralibus. Quam

Divinâ sic disponente gratiâ, consentiente
verò & iubente

Amplissimâ Facultate philosophicâ in Regiâ Academiâ

Summum bonum consistit in virtute...
Viris præclarissimis

M. AXELII Kempes / Politices & Histo-
riarum Professoris celeberrimi p. t. Rectoris
Magnifici, præceptoris, Mæcenatis & Be-
nefactoris officiosè colendi,

*Pro Gradu Magistrerij consequendo placidæ erudito-
rum censura ventilandam modestè offert*

JOHANNES JOHANNIS Palm / S. R. M. cis
Alumnus.

Ad diem 19 Maij 1665 horis & loco consuetis.

A B O Æ,

Excusa à PETRO HANSONIO Acad. Typ.

V I R O

Reverendissimo atq; Nobilissimo,

DN. M. SAMUELI Gyllenadler / inclytæ
Diœceseos Lincopensis Episcopo Amplissimo, vene-
randi Consistorij Præsidi Gravissimo: in Christo Pa-
tri, Mecœnati & patrono suo Magno, piâ observantiâ
atatem devenerando.

Plurimum Reverendis & Clariss: VIRIS,

DN. M. BENEDICTO FIGRELIO, vene-
randi Consistorij Lincop. Seniori, atq; utriusq; ibidem
Ecclesiæ, Cathedralis videlicet & annexæ S. Laurentij,
Pastori Dignissimo.

DN. M. ANDREÆ AIALINO, in Regio Gy-
mnasio Lincop. S. S. Theolog. Lectori Primario, præ-
posito Cathedrali, & Pastori in Landeryd meritissimo.

DN. M. GUSTAVO JANSONIO, S. S. Theo-
log. inibi Lectori accuratissimo, & Pastori in Slata
vigilantissimo.

DN. M. ERICO SIMONIO, in Gymnasio
Lincopensi Eloquentiæ Lectori, atq; Pastori in Sveda attentissimo.
Cæterisq; Venerandi Consist. ADSESS: Regijq; Gymna-
sij LECTORIBUS Celeberrimis, Promotoribus suis
perpetuò devenerandis.

U T E T

M. ÆSCHILLO FABRICIO, Scholæ wisingz-
burgensis RECTORI dexterrimo, Fautori & amico
suo singulariter honorando.

*Exercitium hoc Academicum in spem sui promo-
vendi, & grati animi reæ pûgior submissè, reve-
renter & officiosè exhibet*

A U T H O R E T R E S P O N D

*Et hinc manent in hoc Successivum non est definitivum. Summum bonum
 est bonum operatio operatio est in hoc Successivum.*

JEHOVAH JUVET PROGREDI!

Um omnis qua à ratione de re aliqua
 suscipitur institutio, à definitione pro-
 ficisci debeat, ut intelligatur id, de
 quo disputetur, prout rectè elegan-
 terq; Cic. l. i. off. monet, & propo-
 situm sit mihi, Bono cum Deo, *de his de se sunt*

SUMMO BONO, rudi mi-
summi boni.

nervâ, pauca disserere; haud incommodè facturum me arbi-
 tror, si ab ipsâ Definitione Summi boni, sine ambagibus dis-
 cursum meum exordiar. Sit itaq; in *nomine altissimi*

THESES. I. *habitus operandi*

Summum bonum est operatio animæ rationalis, se-
 cundum virtutem optimam & perfectissimam
 in vitâ perfectâ. *optimum & perfectissimam & nec summi bonum.*

II. Hæc definitio ipsius est Aristotelis, à Compluri-
 bus autem Ethicis auctoribus allegata & compro-
 bata, qui scil. Summum bonum in Virtutis actione
 collocandum rectè censent.

*Definitio definit
 habet quæ sunt
 in virtute
 accuratioris à
 Aristoteli habet
 possent.*

III. Ad definitionis autem realis analysin prius
 quàm me conferam, nonnihil in vocabulum Sum-
 mi boni in antecessum, paucis tamen, inquirere lubet;
 cum primis propterea, quòd ubi vocis alicujus usum
 probè quis noverit, facilius in rerum cognitionem,
 teste Scal. provehitur.

IV. Notationem vocis Boni quod concernit,
 dicitur illud nonnullis q. duonum, à duobus; eò
 quòd bonum non nisi alteri bonum dicatur, *Burgersd.*
 Quanquam vera hæc non sit notatio, sed allusiva

*Causa est Effectus non potest de reo à se invicem sciri, potius
 respectu judicari. Virtus est Summi boni differentia ut caa
 est Effectus*

potius & apparens. Cùm omnium vocabulorum originem inquirere, & rationem reddere, cur ejusmodi nomen, & non aliud, huic vel illi rei sit impositum, nimis sit curiosum & prorsus impossibile. Non enim omnia vocabula sunt derivativa, sed quædam etiam primitiva.

V. *Bonum est* (α) *Aliud Transcendens*, & supponit pro affectione entis unitâ, quâ bonum est illud, quod congruit cum voluntate Divinâ. (β) *Aliud Naturale*, indiget atq; congruentiam rei ad ejus naturam determinatam. (γ) *Aliud Spirituale*, absolutè & simpliciter bonum, quod non est hujus, sed cœlestis vitæ; nec hujus, sed altioris indaginis & considerationis Theologicæ: quia non lumine naturæ, sed gratiæ indagari potest; proinde ex sacris literis, non philosophorum scriptis ejus doctrina est haurienda. (δ) *Aliud Morale*, aliàs philosophicum, civile, & certo genere Summum, quod superius est definitum, & propriè huc spectat, reliquæ distinctiones non item.

VI. *Distinctio*, quâ *Bonum aliud verè, aliud apparen- ter* est tale, ex suprâ positis facilè innotescit: *Illud* enim est ipsum bonum morale; *Hoc* prorsus non est bonum, sed ex pravâ opinione tale esse putatur, cùm tamen in se sit malum.

VII. *Bona in triplici sunt differentiâ: Animi*, ut virtus ejusq; operationes: *Corporis*, ut sanitas, robur, pulchritudo, &c. *Fortuna* sive externa bona, ut honor, divitiæ, bona fama, &c. Summum autem bonum in bonis animi, non tam corporis aut fortunæ *Aristotelis* aliorumq; rectè sentientium iudicio collocatur. *Primum, quia hominum sunt propria, reliqua cum brutis & belluis communia. Deinde, quia perficiunt perfe-*

Etissimam hominis partem, nempe animum. Tandem, quia stabilia sunt, nec facile ab homine iterum auferuntur: Corporis verò & Fortuna, facillimo negotio. Nihilominus tamen inter bona sunt connumeranda, eximia cum sint dona Dei: Dona autem Dei non possunt non esse bona. Quæ certè ratio majoris est momenti, quàm omnes, quæ à Stoicis eorumq; sectatoribus in contrarium afferi siveverunt.

VIII. Summum bonum apud auctores varias tam græcas, quàm latinas sortitur appellationes. Græcis dicitur τὸ ἀγαθόν, quasi ἀπὸ τῆς ἀγαν θέειν, ut quidam volunt, q. e. valde currere; Alij quasi ἀγαγόν ab ἀγειν, quòd nos amore sui ducat: sicut καλόν, ἀπὸ τῆς καλεῖν, quòd nos ad se vocet. Derivatio autem utraq; est allusiva & apparens. Vocatur etiam μακαριότης, τὸ τέλος, τὸ ἔσχατον, ἐνθαυμονία, εὐτυχία, εὐζωία, εὐπραξία. Latinis, finis extremus, beata vita, beatitudo, felicitas. Magnitamen nominis viri inter has voces hoc discriminis ponunt; quòd Sum. bonum, beatitudo, &c. sint simpliciter & absolutè Summum bonum, atq; in individuo positum; ita ut illud nec crescat, nec decrescat; ideoq; non gradus admittat, nec sinat ut ex beato miser fiat: felicitas autem, ut Boëthius definit, *sit status bonorum omnium aggregatione perfectus*; comprehendens scilicet corporis etiam & externa bona, quæ ad existentiam & splendorem Summi boni plurimum faciunt, ut per operationes sese exserere queat: alioquin sæpe hæ voces promiscuè usurpantur.

IX. Definitio realis in Genus & Differentiam resoluitur: genus à philosopho operatio statuitur. Differentiæ loco restringitur hæc operatio ad certum subiectum & modum; ita nempe, ut intelligatur non

quæcunq; operatio, sed animæ rationalis; atq; eo ipso ex consortio hujus operationis excludantur operationes animæ (α) vegetantis, crescere, nutriri, & sibi simile in specie producere. (β) sentientis, cognoscere, appetere, & locum mutare, quæ, ut & animæ vegetatiuæ operationes, physicæ considerationis sunt. Nō quòd Summi boni nulla sit cognitio, nullus appetitus; sic etenim ignoti nulla esset cupido; sed quòd in cognitione illà & appetitu sensuum, quem cum brutis animalibus homo communem habet, nullatenus consistat Summum bon. At dicat aliquis: *Actiones sunt suppositorum. Anima rationalis non est suppositum. E. E. jus nulla operationes. Verum id quidem est, quòd suppositum, & hic anima rationalis principium quod operationum virtutis esse non potest, sic enim totus homo animà & corpore constans excludetur, quod non est statuendum: bene tamen principium quod statuitur. (secundum virtutem) id est, tanquam ad regulam & normam virtutis: itaq; non sufficit bona agere, sed oportet bene. Proinde Cambyses, secundus Persarum Monarcha, qui pellem iniusto iudici detraxi, & tribunali superindui curavit (quanquam severa erat pœna) iustus & felix minimè est censendus, cum vitijs alioquin innumeris, ut de eo historicorum natio fusè perhibet, pollutus fuerit. Quemadmodum nec felix is statui meretur, qui ex defectu cibi & potus est temperans, sed qui ex virtutis præscripto ijs utitur. (optimam & perfectissimam) quæ quidem voces hoc nō inferunt, quòd virtus sic formaliter & abstractè consideretur; quatenus videlicet una virtus ad aliam comparata, eam superet. E. G. Justitia fortitudinem: Verùm ratione subjecti, cui inest virtus, prout actio virtutis in homine sit studio & labore perfectè & cō-*

pletè

pletè acquisita. (In vitâ perfectâ) quò duplex pertinet perfectio, atatis & diuturnitatis temporis: hæc ratione pueris & fatuis Summum bonum denegatur: illis, quia per ætatem de præceptis moralibus rectè iudicare, atq; secundum eadem vitam instituere non dum noverunt, usu rerum agendarum & experienciâ destituti: his, quia non meliùs, quàm pueri, virtutem æstimare sciunt. Iuvenes autem, ut Aristoteles l. 1. c. 3. Ethic. docet, duorum sunt generum: alij ratione atatis & annorum, alij intellectus & morum, qui, quanquam atatis sint satè provecctæ, intellectu tamen & moribus iuvenum sunt simillimi; imò iuvenibus & pueris deteriores; quia affectibus suis nimium indulgent, ijsdemq; resistere vel nolunt, vel non noverunt. Tales hoc in negotio pueris rectè annumerantur. Quemadmodum è contrario, iuvenes quandoq; ingenio & moribus senum non dissimiles reperiuntur: qui proinde beatitudinis expertes hæud sunt statuendi. Tandem continuïtas temporis constans & continuatum virtutum exercitium, & quidem ad ultimum vitæ terminum requirit; quia non una actio ad beatam vitam, sicut nec una hirundo ad ver faciendum, sufficit. Quæ quidem continuïtas sine sui interruptione minimè est speranda; bene namq; agitur, si sine sui contrarij intermixtione ea persistat.

X. Supposito, quòd sit aliquod Summum bonum, ejusq; essentiam in operatione virtutis consistere leviter affirmato, explicatâq; definitione; restat, ut aliorum opiniones sententiasq; diversum ab his quæ hæctenus sunt dicta, statuentium, paucis evolvam; quò de Sum. Bon. vera sententia meliùs adhuc intelligatur & confirmetur.

XI. Neq; tamen operæ pretium, nec mei nunc est instituti, omnium omnino veterum recentiorûq;

Impossibilia
pæcipiantur
At quippe in
cadit septi
h. e. mihi
Cadere & pecc
peccare & vi
se agere &c.
David glap
in somnium
Adulterium fuit
Ubi quædam
Summum bon

diversas de hâc materiâ opiniones recensere ; quod quam difficile sit, brevibus quibusdâ thesibus persequi, cuius de hâc re vel mediocriter informato, facile est intellectu. Namq; *divus August:* lib. 19. c. 1. de civitate Dei; *testis est Varronem in lib. de philosophiâ, ducenta octoginta octo diversa dogmata de hâc materiâ excogitasse:* Et *Cic. lib. 4. Tuscul. quest. de nullâ questione majorem esse inter summos viros dissensionem, quàm de eâ, in quâ queritur, quenam res sit hominis bonum.*

XII. Quæ autem hujus doctrinæ apud auctores maximè sunt obviæ, & mentes vel vulgi, vel peritorum perstringere posse, ac probabilitatis aliquid habere videntur, eas breviter percurrere & examinare placet: admonitu *Cic. l. 5. de finib. dicentis, quasdam opiniones probabilitatis aliquid habere, quæ propterea examinanda: quasdam verò adeò absurdas & ridiculas esse, ut suâ sponte evanescant: tales itaq; non refutatione, sed castigatione potius & reprehensione opus habere; Suffragante etiam Arist. lib. 1. Top.*

XIII. Duo sunt hominum genera, qui diversis mode de Summo bono iudicant, ut *Arist. sæpe laudatus, initiô Ethic. accuratè deducit.* Alij enim rudes, indocti & imperiti sunt, qui ipsi *πολλοί*, latinis vulgus dicuntur: Alij verò liberaliter educati & instituti, ideoq; elegantioribus præditi moribus, qui *χαριεπτες ἀπὸ τῆς χάριτος*, quasi homines gratiosi nominantur.

XIV. Hæc duo diversa hominum genera non uno eodemq; modo de hac quæstione, in quo scilicet Summi boni sita sit essentia, iudicant. Nam vulgus, & qui nihil supra vulgus sapiunt, in voluptatibus corporis summam felicitatem potissimum collocant. Quæ
opinio

opinio, post *Aristippum* & *Cyrenaicos*, ab ipso *Epicuro*, suæ sectæ authore & antesignano introducta perhibetur, utur â nonnullis speciosè satis excusetur. Cui opinioni perversæ inter alia affectio & requisitum Sum. bon. repugnat, quo *δινεῖον*, proprium ac domesticum ejus, qui illud possidet, esse statuitur. Voluptas autem corporis homini cum bestiis est communis; Possessorem suum penitus errumpit, cum homines capiantur eâ ut hamo pisces: Sum. bon. possessorem maximè conservat. De quâ voluptate Cic. in *Catone* majore loquitur eleganter: *Nullam capitaliorem pestem, quàm corporis voluptatem, hominibus â natura datam; cujus voluptatis avida libidines temerè & effrenatè ad potiundum incitarentur.* Et post pauca, *Quocirca nihil tam detestabile, tamq; pestiferum, quàm voluptatem corporis, siquidem ea cum major esset atq; longior, omne animi lumen extingueret*, hæc ille. Voluptas quoq; animi, ejus scil. tranquillitas & rectè factorum conscientia, Summi boni essentiam non constituit, cum ejus immediatum consequens sit & fructus, ceu signum perfectæ operationis, quatenus ab homine in hâc imbecillitate præstari potest.

XV. Alij in divitijs & rerum affluentia Sumam felicitatem ponendam esse judicant. Qui errant propterea, primùm, quia divitiæ & probis & improbis communes sunt; imò improbis interdum affluentius contingunt. Deinde homines superbos, petulantes, & adversus alios contumeliosos reddunt; illos nimirum, qui impij sunt, & quidvis sibi licere putant; qui etsi scelera pessima committant, se tamen pecuniâ supplicia & pœnas redimere atq; effugere posse sperant. præterea divitiæ ut plurimum violentæ sunt; quippe
ut per

ut per fas & nefas, atq; iniuriã nonnunquam aliorum sunt corrasæ; ita maximo cum periculo retinentur: Talis autem Summi boni non est natura. Tandem citò amitti possunt, & propter usum expetuntur: Sū-
mmum verò bonum *δυσσώρευτον ἐστὶ καὶ διαυρό ἀ-
γαπᾶται.*

XVI. Reliqui autem hominum, qui cultioribus quidem sunt ingenijs & moribus, vel in honoribus, vel contemplationibus & ideã plonicã, vel etiam habitu virtutis, summam felicitatem ponunt.

XVII. In honore (qui, definiente Piccolomineo, est premium virtutis, tributum viro probo à congruente ejus iudice, ut virtus ejus refulgeat, ceteriq; ejus exemplo ad virtutem excitentur) Summum bonum situm esse non potest. Honor autem cùm sit duplex, Signi vel meriti; in neutro Sum, bonum consistere potest. Non in honore signi: sic etenim in nostrã non est potestate, sed à nutu & voluntate dependet honorantis, iuxta illud: *Honor non est honorati, sed honorantis;* estq; pro ratione hominum inconstantis voluntatis, contra naturam S. B. valde inconstans. Nec in honore meriti; ille namq; affectio quædam & proprietas est, quæ Sum. bonum sequitur, non ipsum Sum. bonum, expetiturq; propter virtutem. Qui autem alium verè honorare possit pulchrè Cic. exponit, dum ait: *placet mihi Hector ille Nevianus, qui non tantum se laudari letatur, sed addit, à laudato viro: ea enim est incunda laus, quæ ab ijs proficiscitur, qui ipsi in virtute vixerunt.*

XVIII. In contemplationibus, ut & ideã plonicã summam hominis felicitatem qui ponunt, omnem veritatem attingere non possunt. Namq; theoreticum illud bonum, quod ex contemplatione pullu-

pullulat, ad hominem civiliter beandum non sufficit. Deinde obscurum est valde, quid *Plato* per ideas istas potissimum intellexerit. Certum est quidem, ut *Pic. ol. grad. 9. c. 24. refert*, ideam illam à *Platone* tripliciter accipi. 1. Pro eminentiâ, quomodo *Deus* idea omnium dicitur, eminentissimâ ratione omnem bonitatem, pulchritudinem & perfectionem includens, quæ prima origo est omnis boni. 2. Pro formâ, quæ mente hominis concipitur, & conceptus aliàs appellatur. 3. Pro similitudine, quæ idea in genere nominatur, de omnibus rebus formata. Alij aliter *Platonem* interpretantur. In quocunq; autem significato vocem *Idea* accipit *Plato*, atq; in eâ Summum bonum collocat, veram sententiam de Summo bono morali expressisse vix statui potest, utut aliàs doctè philosophetur. Nam Summum bonum morale ejusmodi est bonum, quod ab homine per crebras actiones acquiri & comparari potest: At idea illa platonica hujusmodi non est. In primâ significatione vocem *idea* si quis acceperit, pro ipso scil. *Deo*, & tum demum hominem beatum iudicaverit, cùm ad ejus separatam cognitionem pervenerit, ille de Summo bono theologico, huc non spectante, non verò philosophico & morali locutus fuerit. *Libenthal h. l.*

XIX. Nec in habitu solo virtutis Summum hominis bonum collocari potest: is enim non propter se expetitur, sed quatenus laudabiles pariet effectus, & exeret se per operationes virtutis; Summum autem bonum propter se expetitur, ut sæpe superius est inculcatum. Nec tamen habitus virtutis prorsus hoc loco rejicitur; verum solus ad hominis felicitatem constituendam sufficere non posse statuitur: habitus enim virtutis & actiones concurrere debent. Atq; sic *Stoici* & *Peripatetici*, harum opinionum diversarum

assertores, in speciem magis quam re ipsâ dissentiunt. Nam Stoici non sentiunt, habitus virtutum sine actionibus esse Summum bonum; Peripatetici verò nullas actiones hic agnoscunt, nisi ex virtute proficiscentes; Daniel Sinapius.

Thesi R. Summa XX. Summum bonum aliud est Theoreticum, quod ex veri contemplatione resultat: aliud Practicum, quod ex operatione virtutis moralis manat.

Thesi R. Summa XXI. Hæc Summi boni divisio, ex objecto & sine ipsius philosophiæ præcipuè ortum ducit, Ejus enim duplex objectum; judicium videlicet veri, philosophiæ theoretica, & actio honesta practica: ut & finis ejusdem ultimus, non quidem simpliciter & absolute, qui est gloria Dei; sed in suo genere, qui Sum. presentis vita bonum, perfectio nempe hominis accidentalis, in cognitione veri & actione honestâ consistens, hanc Summi boni divisionem suppeditat. Licet autem utraq; species de definitione S. boni participet, non tamen utraq; æqualiter, sed altera Summi scilicet boni practici primariò huc quadrat.

XXII. Summo Bono morali opponitur Summum malum morale, quod ex naturâ Summi boni, hætenus declaratâ, faciliè cognosci potest, (contariorum enim contrariæ sunt definitiones, &c.) & describi, operatio animæ rationalis secundum vitium pessimum & perfectissimum in vitâ extreme malâ.

Tantum de iucundissimâ pariter ac utilissimâ hæc materiâ disseruisse sufficiat. Deus T. Op. Max. à quo omne bonum & ipsa est bonitas, nos in bono semper conservet, atq; ab omni malo clementer protegat; ipsi sit laus in sempiterna secula!

Ad

Eruditione bonisq; moribus præstantissimum Candidatum,
DN. JOHANNEM PALMIUM, pro Gradu

Magisterij egregiè disputantem, amicum dilectum:

Pondere ut haud premitur, sed sursum PALMA resurgit,

Hinc sibi victores digna spæ Bæta petunt:

Sic tua, Palmi/ virtus exercita crescit in altum,

Hoc meliora dabit, quò graviora capit.

L. Mq;

ENEVALDUS SVEN. O. G. A.

SS, Th, D. & Prof.